

КАТАРИНА КОСТИЋ

БУДУЋНОСТ САМУ СЕБЕ НЕ МОЖЕ ДА СТВАРА

О историјском роману *КУКАВИЧЈА ПИЛАД*
ЛАБУДА ДРАГИЋА,
Српска књижевна задруга, коло CVIII књига 728

Постоји заједничка нит која се провлачи кроз сва Драгићева дела – вишеслојна и вишедимензионална слика родног тла као попришта ауторове завичајне, а истовремено и универзалне перцепције драматичних историјских догађања који су судбоносно прекрајали мапе, деградирали и поништавали животе на колективном и индивидуалном нивоу. Из свих досадашњих дела то је сублимирано у роману *Кукавичја пилад* у кристално јасном облику, добрим делом и зато што је он у бити историјски роман, и као такав је одређенији и реалнији. А стварност својом жестином, каскадерском судбином јунака, на ивици издржљивости, у многим сегментима се, уз помоћ стваралачке маште, доживљава као надстварност, као слика из живота изобличена у изломљеним комадима огледала.

Методологија историјских догађаја је неуобичајена, јединствена и привлачна у својој привидној поједностављености. Време радње није означено датумима, а то не смета да се догађаји сместе у меморију читаоца у адекватан историјски период. У томе битну улогу играју детаљи у опису догађаја. Само историјско време

није толико битно за аутора колико историјске појаве у датом времену које се могу тумачити као реплике из прошлих времена, као и из садашњег и будућег. Аутор се фокусирао на један судбоносни историјски догађај, срамну појаву и злодело лажних комита пред крај Великог рата, погодан да кроз њега провуче идеју водилу романа – нераскидиву везу између живих и мртвих, сублимно срочену у стиху великог српског песника: «Ми смо нити што везују нерођене са мртвима».

Изванредан познавалац не само историјских догађаја, већ и карактерних црта и менталитета својих земљака, аутор се уживео у њихову судбину, као у своју сопствену и у толикој мери успева да је пренесе на нас читаоце захваљујући свом таленту да се и ми сами осећамо и као сведоци и као учесници затамњења историје, у коме се наш народ располажује, суновраћује, разграђује, суочава са опасношћу да ишчезне, да му се траг заметне.

Народ који се генерацијски поноси својим чојством и јунаштвом, који пушку држи спремну на готовс, увек у приправности за одбрану своје части, углавном у тешким условима, међу «суровим стенама и голометинама», што његов горштачки менталитет чини узбурканим, често претерано честољубивим, гордим и нетрпељивим, такав народ је лако изманипулисати, заварати, злоупотребити његову борбеност за туђе интересе:

Ово је Црна Гора, објаснио је Долчи неком чудном мјешавином талијанског и дубровачког наречја, показујући на површину варива што је почињало да кључа. И док сте ви тамо мора на сваком дијелу да бућка. Ни један дан не смију утихнути пушке. Пуцајте и ноћу и дању и кад цијела Црна Гора прокључа као

овај коџао, ви ћете бити на прагу побједе. Тада ће се укључити европске снаге и ви ћете бити побједници. Али мора кључати сваки дан...

Тако заведен црногорски горштак пуца по инерцији на све стране, ума помућеног убија своје најближе јер нема кога другог, објављује рат самом себи и својој до јуче светој зељи по којој и даље ходи, сумануто гази све пред собом, ломи, отима пљачка, убија у име донкихотске идеје о црногорском краљу кога треба довести на власт. Све је ту лажно, као у Његошевом «Шћепану малом»: лажан је упокојени краљ, лажан је комитски покрет, «показан као метафора пропасти и преваре, кобног самозатирања српског народа у Црној Гори», како каже проф. Душан Бабић, у свом веома аналитичном предговору романа.

А народ опстаје после сваког ропства, после сваког спотицања и сагнућа. Усправља га његова пробуђена земља: «Пролеће, у инат свему долази. И кукавица у инат свему кука. Таква јој је пјесма... Процвјета трн, а за њим крене и џанарика... Забијеле се онда зукве и трешње, најављујући шљивино цветање...»

Пејзаж родног краја је интимни кутак душе, предах на свежем извору упорног трагача истине и бележника појединачних и групних судбина, а изнад свега, непресушно надахнуће Лабуда Драгића. У њему он прикупља и сабира своју снагу за даље подвиге пером на хартији, за нова искушења. Све своје таленте и љубав према уметности и према животу кондензује у опису свог родног краја:

Крашка висораван, предео највише сличан остатку Мјесечевог кратера, насталог ударом големог метеорита, а

потом и додатним деловањем метеорских киша – које су унутар тог великог кратера направиле још небројене мање – уз мноштво јама, вртача, јажви, бразготина, долова, дочића и јаруга, претварајући га у самосаздани лавиринт који ће доцније, током миленија, радом ледника и киша обеушити и ерозијом просјећи ка западу – одвајкада је познат по имену Лола. Можда је управо овакав рељеф направио од овог простора бајковиту област са мноштвом биљних врста, а богатству флоре посебну драж даје обиље лековитих трава...

Најсјајнији симбол неугаслог огњишта после «сваке хронике глади» је мајка Јаглика, «умножена бригом за онолико уста...» коју аутор дефинише као «оличење женског племства». Она сагледава, разуме коб судбине, стоички прати срљање у смрт мушких глава домаћинства Башовића који су напустили своје огњиште без јасне визије шта је то ново чему незаустављиво, а безнадежно хрле, она то види и схвата пре њих и прашта им, а помоћи не може. Земаљска и Божија правда због деструкције и разграђивања народа досеже до сваког на крају романа, који се завршава праведном погибијом озлоглашених црногорских «комита», посебно Милутина Мује Башовића, најрељефније израженим ликом романа, чији грехови нису могли да се прикрију под псеудонимом Мујо, а још су више наглашени његовом грижом савести и покајањем у самртном часу. Његова ојађена баба Јаглика, очеличена у патњи кондензованој у животну мудрост одувек је знала да свака земаљска истина мора да се сазна...

Том древном мудрошћу, историјским знањем и истином окађена је свака кућа и сваки камен Црне Горе, јер у сваком домаћинству, на домак руке сваком укућанину, сваком Србину, али

и сваком госту добронамернику, налази се света књига *Горски вијенац*, да парафразирамо Мићу Данојлића који је у «Новој Зори» 2012 /2013 објавио текст под насловом : «У кући нисмо имали Свето писмо, али *Горски вијенац* јесмо.» То се чита између редова и у самим редовима романа *Кукавичја пилад*.

Његош је у роман уграђен као универзална мера достојанства човека и народа, лепота и бол, опомена и нада, доказ пада и непресушна потенција људске душе која у себи сабира снагу мученичких векова... (из већ навођеног предговора романа проф. Бабића).

Драгић је у своје биће уградио Његоша поимајући да «класични песник једне културе и није само њен најбољи песник, него је неко ко доводи до укупног зрења и значења основне силе те културе» (Мило Ломпар).

У данашње време у коме је криза идентитета досегла врхунас, кад је тешко зауставити точак човековог отуђења од своје средине и од самога себе, када су чула и мозак загађени исфорсираним помодним трендом да треба одбацити прошлост, јер је живот кратак и превише драгоцен да би се време губило на приче о својим прецима погинулим у ратовима, помрлим у младости од разних епидемија, када се избегава чак и у школама «оптерећивање» ученика биографијама и мудростима националних и историјских личности, које су вековима биле лучоноше у тражењу пута спасења свом народу - Драгић свим својим бићем проживљава и истовремено преноси на читаоца своје дубоко вјерују да будућност саму себе не може да ствара и овим својим делом осветљава путоказ срећнијим генерацијама у којима

ће се утемељити спознаја о исконским законитостима поретка ствари у природи и васиони. Радња се може преселити у прошлост, садашњост и блиску будућност, захваљујући универзалној димензији дела: *Време прошло и време садашње у времену су будућем (Т.С. Елиот)*.

Роман обилује асоцијацијама на савремене проблеме, на суноврат цивилизације због тенденциозног брисања прошлости, наметањем признавања историје «победника». А проблем је баш у томе што победника нема. Свој доживљај историје као духовног простора аутор преноси и на читаоца.

Између осталог ово дело је нови начин читања старих истина. На његовим најкласичнијим страницама, од четврте до шесте главе, са насловима «Краљ» и «Благо свих царева», Драгић на препознатљив а ипак нов начин објашњава феномен моћи новца и његово хипотетично затамњење.

Лику среброљупца и тврдице, чувара и владара свих трезора блага, чивутину Марпургу, супротставља лик његове жртве, по природи ствари поводљивог на моћ и власт, краља мале земље.

Једини црногорски краљ Никола чија је владавина потрајала једва пет година, без наследника, већ стар, са видним знацима сенилности, «почео је да му водени мозак», умишља да треба да чува престо за свог унука, само да остане што дуже на власти, да може да гледа изблиза гомиле златника и проосети моћ апсолутне власти на земљи. Постепена трансформација личности под утицајем моћи злата завршава се њеном неурачунљивошћу:

Давно је то прошло кад је вјеровао у култ јунаштва и части. Но је од мудрих Марпургових саплеменика по Паризу научио да ће култ новца надживјети све култове и да мора живјети по модерним европским обичајима. Да мора што више накупити новца и злата и сачувати све у сигурним банкама, да не мора ни од блуда зазирати, ако велики турски султани нијесу зазирали од тога, но су вјеровали да им то враће здравље и животну силу.

Лик моћника, владара трезора, тј. банака, Марпурго иако ништа мање није похлепан и опседнут моћи златника од класичних књижевних ликова тврдица: Шекспировог «Млетачког трговца», Молијеровог «Тврдице», Балзаковог «Гопсека», Стеријиног «Кир Јање» приказан је другачије, осавремењен је у односу на њих. Док су горе наведени класични ликови у својој незајажљивости хиперболисани, искарикирани, изложени отворено потсмеху, нарочито у сценама кад пребројавају своје брижљиво чувано од туђих очију благо, Марпурго нема те видне карактеристике тврдице. Он је дискретан, увек у сенци, полувидљив, прозачан од финоће и бледила, тајанствен, недоречен, нејасан, саопштава полуистине, загонетан за друге: «Видио га је (краљ Никола) не само као човјека који се храни сјајем злата. Већ му се чинило да су и његово лице, руке као и свеколико његово тијело озарени неким унутрашњим просјајем, а очи његове примиле су нијансу чистог злата.» У том делу књиге, у узаврелом краљевом заносу Марпурговом визијом света, долази до његовог отрежњења, до спознаје о својој позицији губитника, а и свих других који се зававају да им је власт и моћ новца на дохват руке:

Сад су као измишљотина негдје у даљини потањале Марпургове ријечи, како ће једном све злато свијета бити на

једном мјесту, а на врху те златне куле сјећеће Господар цијелог свијета и цијелу куглу држаће у својој руци и господариће душама милиона.

Тад ће настати ново доба и нестаће народи и јунаци и све те твоје бајке о слободи.

Сав ће свијет постати само злато.

У последњој реченици која је кулминација заплета, одвија се и расплет. Краљ Никола као персонификација личности која припада свим временима, буди се из заноса и опијености сјајем злата, за њега лажним, са спознајом да се лаковерност скупо плаћа, да је она равна неодговорности и небризи, према онима који од њега зависе.

Злато – симбол сјаја, раскоши, заводљивости, владарске моћи; истовремено - себичности, похлепности, лихварског зеленаштва, као и асоцијација на Вол Стрит, Лондонску берзу, мултикорпорације, Саудијско црно злато, Ватикан, разне Соросе са разрађеним методама корупције и изнад свега на владајући банкарски систем. Кад све заслепи својим сјајем и нема друге мисли и нема алтернативе апсолутној моћи, како мисли онај који поседује највећу и најсјајнију гомилу злата, сјај почиње да тамни, док сасвим не потамни.

Краљ Никола је и персонификација свег српског народа који постаје свестан опасности тек кад допусти да га гурну у провалију, а успева да се заустави у паду на дно. Изнад свега, то је визија аутора књиге због које она треба да се нађе у рукама сваког Србина.

Српска национална књижевност је добила једно прозно дело од изузетног значаја. Поред добро познатих и често навођених својстава Драгићевог књижевног стила и језика: широког дијапазона метафора, хипербола, гротеске, хумора, сатире, у овом роману имамо успешну симбиозу уметничког и народног језика и говора. Тако спретно интегрисати изворни народни језик са наслагама временских етапа са уметничким језиком што подразумева и савремени говорни језик, то је откровење, волшебни чин, као мађионичарска тајна. Код првих петнаестак страна почесто сам окретала последњи део романа да бих завирила у речник мање познатих речи и израза, са неверицом да се може уживети у такав начин читања једне књиге. Тек што ми се та мисао родила, већ код читања следећих редова је нестала. Читање је постајало све интензивније, уживех се у судбине јунака књиге, и када поодмакох у читању констатових да сам увелико престала да преврћем последњих педесет страна романа на којима је отштампан Речник мање познатих речи и израза. Нисам се престала чудити како су ми блиске и разумљиве речи за које могу са сигурношћу да тврдим да их раније нисам чула нити сам негде прочитала. Нисам из Морачког краја одакле је аутор, нисам ни из једног краја Црне Горе, уз то већ неколико деценија живим ван отаџбине. Покушах да одгонетнем зашто су ми непознате речи одједном постале тако блиске и драге, посебно оне које сам доживљавала као старовремене. Баш у чињеници њихове древности крио се одговор на постављену енигму. Неке од тих новооткривених речи у матерњем језику усвојих радујући се томе као дете кад научи нову реч. Постоји нека предодређеност да сачувамо и богатимо матерњи језик на најсуштственији и

најприроднији начин – читајући и слушајући ремек дела савремене српске књижевности. Колико тзв нових речи изговорисмо цитирајући поједине стихове или целе песме и поеме Матије Бећковића. А такви савремени писци као што су Матија Бећковић, Лабуд Драгић и остали национални писци, дозивају нам наше предање, косовски циклус, крунисан Његошевим делом. И то је та „нит што везује нерођене са мртвима“.

Објављено:

У Торонту, 10. Априла 2017.

«Књижевне новине»

Број 1261 -62 Београд, мај – јун 2017, страна 15-16

«Слово», часопис за српски језик, књижевност и културу

Никшић, год. 14, бр. 5, август 2017, страна 76-77

.....

.....

.....

